

аспірант, викладач кафедри
англійської філології та перекладу
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

ІМІДЖ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ ДИСКУРСИВНО-КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими чи практичними завданнями. Сьогодні особливо актуальним питанням є дослідження вербальних засобів формування іміджу міжнародних організацій. Важливо зазначити, що такі розвідки здійснюються в межах дискурсивно-когнітивного аналізу. Саме тому актуальним здається методологічне підґрунтя дослідження лінгвальних засобів формування іміджу Організації Об'єднаних Націй в англомовному медіадискурсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання дискурсивно-когнітивного аналізу розглядаються в роботах вітчизняних і закордонних мовознавців [1; 3; 5; 7]. В їхніх розвідках особлива увага приділена розгляду понять «концепт», «концептуалізація», «концептуальна система».

Мета статті полягає в дослідженні специфіки формування іміджу Організації Об'єднаних Націй в англомовному медіадискурсі в межах дискурсивно-когнітивного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Інтерпретаційний аналіз слугує не лише прийомом лінгвокультурологічного аналізу, але й способом опису того когнітивного процесу, який здійснюється суб'єктами спілкування під час відтворення та сприйняття лексичних одиниць у мовленні. Повнота інтерпретації залежить від об'єму мовної компетенції суб'єктів мовлення і може здійснюватися як на рефлексуючому, так і на несвідомому рівні.

З метою прискореного розроблення та систематизації найбільш проблемних областей сучасних знань (науки, політики, економіки тощо) дослідники різних країн активно використовують прийоми мовної концептуалізації світу, його категоризації та онтологізації [1, с. 57]. Практичне застосування актуальних евристичних прийомів дозволяє розчленувати понятійний простір будь-якої з областей сучасних знань на декілька десятків чи навіть сотень значних тематичних блоків, ядреними елементами яких є базові, ключові поняття, ідеї або концепти. У конкретних текстах, які презентують певну сферу знань, такі базові, ключові поняття, ідеї або концепти репрезентуються за допомогою так званих ключових слів (термінів) або словосполучень. Виявляючи в текстах тієї чи іншої галузі знань такі ключові слова й описуючи їхній понятійний зміст, зважаючи на наявні між ними зв'язки, можна експлікувати концептуальну картину світу такої області знань, надаючи сукупності виявлених концептів і їх репрезентаторів (ключових слів) форму відповідного словника концептів (концептуарія).

Варто зауважити, що двома основними підходами в когнітивній лінгвістиці вважають *модулярний* і *холістичний* [1; 5]. У фокусі модулярного підходу перебувають система мовного знання та її компоненти: фонологія, морфологія, синтаксис і семантика, які сприймаються як збережений нашим мозком модуль. У межах модулярно орієнтованої когнітивної лінгвістики М. Бірвіш і Е. Ланг розробили двоступеневу теорію семантики, згідно з якою семантичний і концептуальний рівні репрезентації відмежовуються один від одного як два різних модулі когніції [1, с. 95]. Одиниці семантики прив'язані до лексичних одиниць і диктуються принципами системи мови. Концептуальна система постає незалежною від мови та презентує собою рамку для всієї сукупності досвіду людини.

У холістично орієнтованій лінгвістиці мова сприймається як явище, яке супроводжує когніцію. Завданням когнітивної лінгвістики в її холістичному розумінні є опис усієї сукупності універсальних принципів (концептуалізації, розпізнання зразків, категоризації), які рівною мірою лежать в основі всіх ментальних процесів [2, с. 3].

Концептуалізація є ключовим поняттям лінгвоконцептології та визначається як один із процесів пізнавальної діяльності людини, який полягає в адекватному осмисленні інформації, що до неї надходить. Концептуалізація певного фрагмента дійсності й отримання набутого досвіду людини відбувається на основі інформації з усіх доступних їй каналів, а це насамкінець веде до утворення сформованих уявлень про навколишній світ у вигляді концептів.

Отже, концептуалізація сприяє формуванню концептуальної системи, складниками якої є *концепти* – інформаційні структури свідомості, різносубстратні за способами формування та представлення знань про певні об'єкти та явища [1, с. 85]. Концептуалізація поряд із категоризацією є ключовим поняттям когнітивної лінгвістики, адже фіксація певного концепту за мовним знаком є базою формування семантичного простору мови [3, с. 303]. Збереження і трансляція концептосистеми відбувається переважно завдяки вербалізації концептів.

Культура, до якої занурений індивід, також опосередкує процеси концептуалізації, формуючи символічну мережу матеріального й духовного рівнів і визначаючи оцінки, норми, цінності, життєдіяльність людини в певному культурному й соціальному середовищі. На думку В. Манакіна, концепти «становлять частину когнітивної пам'яті слів, пов'язують смислові характеристики мовного знака із системою традицій і духовних цінностей народу» [6, с. 14]. Мовна й культурна ідентичність у процесах концептуалізації є визначальними і взаємно детермінованими. Концепт є «головним осередком культури в ментальному світі людини», тим, через посередництво чого людина входить до культури і впливає на неї [8, с. 42–43].

Варто також зауважити, що осмислення результатів колективної концептуалізації може призвести навіть до руйнування усталених у мові концептів. Д. Лихачов підкреслив: «У кожної людини є свій індивідуальний культурний досвід, запас знань і навичок, якими зумовлюється багатство значень слів і багатство концептів цих значень, а іноді, утім, їхня бідність, однозначність» [7, с. 280–287].

Індивідуальне може збагачувати або сприяти збідненню мови й культури, коригувати процеси колективної концептуалізації на тлі спільної концептуальної системи етносу відповідно до тенденцій зміни світу і головне – його усвідомлення. Це доводить здатність людини до впливу на розвиток мовної системи і є більш реалістичним і доведеним експериментально.

До того ж воно вкладається в принципи синергетичного підходу до мови, етносвідомості, свідомості індивіда як взаємно детермінованих підсистем цілісної й неврівноваженої екосистеми.

Концептуалізація є параметром самоорганізації таких підсистем і сприяє збереженню екосистеми конкретного етносу. Концептуалізація перебуває в тісному зв'язку з категоризацією як способом класифікаційної діяльності: перша спрямована на організацію у свідомості ідеальних структур і зв'язків між ними, друга – на інтеграцію таких структур в ієрархію класів за принципом руху від конкретного до загального й до більш загального, а також за принципом вибору найкращих зразків у категорійній мережі.

Результатом концептуалізації є формування концептуальної системи – системи концептів у свідомості людини або колективній свідомості етносу, що відтворює у вигляді структурованих й упорядкованих знань уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду. Концептуальна система є фіксатором інформації, яка надходить до неї в мовній і невербальній формі різними каналами: від органів чуття, у результаті осмислення, на підставі інтуїції, позасвідомих процесів або у функціональному континуумі взаємодії різних пізнавальних механізмів. Розгляд концептуальної системи в сучасній лінгвістиці залежить від обрання дослідниками одного із принципів модуляризму та холізму.

Експериментальні дослідження радянської нейролінгвістичної школи доводили автономність локалізації процесів мислення й вербалізації на різних ділянках кори головного мозку. Представники холізму, навпаки, висували гіпотезу про наявність у людській свідомості рівня, на якому зосереджується й інтегрується вся інформація, отримана різними способами (чуттєвим, мисленнєвим, інтуїтивним; вербальним і невербальним), що використовується в пізнавальних і мовленнєвих процесах.

Зважаючи на антиномію модуляризму й холізму, по-різному трактується співвідношення концептуальної системи й ментального лексикону, які або існують незалежно одне від одного, або другий розглядається як складник концептосистеми. Розрізняють концептосистему і семантичний простір, який є частиною першої й має мовне позначення. Звідси випливає наявна в науковій літературі типологія вербалізованих концептів (лексико-фразеологічних, лексичних, синтаксичних тощо) [9, с. 23–24].

Поряд із методами зіставного, контрастивного, компонентного та контекстуального аналізу особливо перспективною виявилась екстраполяція методів комунікативної лінгвістики на площину дослідження іміджу Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) в англomовному медіадискурсі. За допомогою конwersаційного аналізу, який зорієнтований на чинники переходу мовця від одного мовленнєвого ходу до іншого, нам вдалося розмежувати функції дискурсивних маркерів – метакомунікативну (фатичну), модальну й емоційно-експресивну. Крім того, ми виявили, що дискурсивні маркери виконують іміджеформуючу функцію в медіадискурсі.

У роботі застосовано комплексну методику дослідження з використанням аналізу й синтезу (для здійснення критичного огляду літератури, виявлення істотних характеристик досліджуваних явищ, дискурс-аналізу (для визначення особливостей соціального контексту функціонування іміджевого дискурсу та виявлення характеристик його комунікантів), жанрового аналізу, моделювання (для розроблення комунікативної моделі формування іміджу ООН), концептуального моделювання, кількісного аналізу, прагматичного аналізу (для визначення комунікативної інтенції, дискурсивних стратегій і тактик адресанта сучасного англomовного медіа-дискурсу), функціонально-стилістичного аналізу (для виявлення ролі лексичних, стилістичних і текстових елементів у реалізації дискурсивних стратегій і тактик створення іміджу) та дескриптивного аналізу (для виявлення й систематизації мовних одиниць різних рівнів та інтерпретації особливостей їхнього вживання) [9; 10; 11].

Література:

1. Селіванова О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики / О. Селіванова. – К., 1999. – 148 с.
2. Красных В. Основы психолингвистики и теории коммуникации : [курс лекций] / В. Красных. – М. : ИТДГК Гнозис, 2001. – 270 с.
3. Розеншток-Хюсси О. Речь и действительность / О. Розеншток-Хюсси ; пер. с англ. – М., 1994. – 213 с.
4. Лисиченко Л. Структура мовної картини світу / Л. Лисиченко // Мовознавство. – 2004. – № 5–6. – С. 43–46.
5. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) / О. Селіванова. – К.; Черкаси, 2004. – 276 с.
6. Попова Е. Культурно-языковые характеристики политического дискурса: на материале газетного интервью : автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Общее языкознание; социоллингвистика; психолингвистика» / Е. Попова ; Волгоградский государственный педагогический университет. – Волгоград, 1995. – 36 с.
7. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста: Антология / Дмитрий Сергеевич Лихачев; [под ред. В. П. Нерознака]. – М. : Academia, 1997. – С. 280–287.
8. Степанов Ю. Константы: словарь русской культуры. – М.: Академический проект, 2001. – с. 42–43.

9. Шугаєв А. В. Темпоральні дискурсивні маркери (на матеріалі англомовного медіа-дискурсу) / А. В. Шугаєв // Всеукраїнська науково-практична заочна конференція "Актуальні питання германістики та перекладознавства" (25 квітня 2017 р., м. Черкаси) / Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького – Черкаси, 2017. – С. 23–24.
10. Шугаєв А. В. Дискурсивні стратегії й тактики в конструюванні позитивного іміджу Організації Об'єднаних Націй / А. В. Шугаєв // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація. – Херсон, 2016. – Вип. 6. – С. 107–111.
11. Шугаєв А. В. Роль номінативних одиниць і дискурсивних маркерів у формуванні іміджу ООН в англомовному медіа-дискурсі / А. В. Шугаєв // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки. – Житомир, 2016. Вип. 2 (84). – С. 141–145.

Анотація

**А. ШУГАЄВ. ІМІДЖ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ
КРИЗЬ ПРИЗМУ ДИСКУРСИВНО-КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ**

У статті розглянута теоретична і методологічна база дослідження іміджу Організації Об'єднаних Націй відповідно до дискурсивно-когнітивної парадигми лінгвістичних вчень. Особлива увага приділена аналізу понять «концептуалізація», «концептуальна система». Крім того, проілюстровані основні методологічні підходи щодо дослідження лінгвальних засобів формування іміджу Організації Об'єднаних Націй у медіа-дискурсі.

Ключові слова: концепт, концептуалізація, метод, ООН.

Аннотация

**А. ШУГАЕВ. ИМИДЖ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЁННЫХ НАЦИЙ
СКВОЗЬ ПРИЗМУ ДИСКУРСИВНО-КОГНИТИВНОГО АНАЛИЗА**

В статье рассматривается теоретическая и методологическая база исследования имиджа Организации Объединённых Наций в соответствии с дискурсивно-когнитивной парадигмой лингвистических учений. Особое внимание уделено анализу понятий «концептуализация», «концептуальная система». Кроме того, проиллюстрированы основные методологические подходы к исследованию лингвальных средств формирования имиджа Организации Объединённых Наций в медиа-дискурсе.

Ключевые слова: концепт, концептуализация, метод, ООН.

Summary

**A. SHUHAIIEV. THE UN IMAGE WITHIN THE FRAMEWORK
OF DISCURSIVE AND COGNITIVE ANALYSIS**

The article deals with the theoretical and methodological ground of the UN image research in accordance with the discursive and cognitive paradigm of linguistic trends. A special attention is dedicated to the analysis of notions "conceptualization", "conceptual system". In addition, the article considers basic methodological research approaches in regard to the lingual means of the UN image formation in media-discourse.

Key words: concept, conceptualization, method, UN.